

CARACTERIZAREA PERSONAJELOR

Ca dramaturg, I.L. Caragiale nu se remarcă numai prin arta compoziției, a structurii conflictelor, ci și prin talentul excepțional în ceea ce privește realizarea personajelor, prin care „face concurența stării civile”. Caragiale a creat personaje vii reprezentative pentru societatea timpului respectiv, fiecare avându-și identitatea sa bine prezentată, trăsăturile sale specifice, modul său de a fi, de a gândi și a se exprima.

Personajele sale sunt așadar tipuri umane, personaje de factura clasică, având ca dominantă o trăsătură careia i se subordonează alte trăsături, pentru că personajele, deși tipice, nu sunt realizate schematic, ci sunt privite în complexitatea lor. Astfel există trăsături comune și individuale care se contopesc în realizarea personajului.

Ștefan Tipătescu

Ștefan Tipătescu, prefectul orașului, este tipul junelui prim, al primului amoret, iar importanța acestuia este dată de Caragiale prin așezarea pe primul loc în tabela „de persoane” cu sublinierea „prefectul județului”. Aducându-l în prim plan, scriitorul îl caracterizează astfel : „puțin agitat, se plimbă cu „Răcnetul Carpaților” în mână; e în haine de odaie.”

Arogant, el trăiește sentimentul abandonării unei cariere strălucite în favoarea partidului. Totodată, nu este lipsit de inteligență, este instruit dar este, de multe ori, nestăpânit, impulsiv, devenind chiar violent, așa cum se întâmplă într-una din confruntările cu Nae Cațavencu : „Mizerabilule ! Canalie nerușinată ! trebuie să-mi dai aci scrisoarea, trebuie să-mi spui unde e scrisoarea ...ori te ucid ca pe un câine !” Aceste însușiri sunt evidențiate direct de Zaharia Trahanache, care precizează că este „bun băiat, cu carte dar iute”. Așa se explică și faptul că modul său de exprimare nu se compară cu al altor personaje, folosind limbajul corect al unui om instruit.

El este unul dintre stâlpii puterii locale căruia îi aparține totul și de aceea face aluzie încălcând legea și acceptă compromisuri. Administrează județul ca pe propria moșie, îi ordonă lui Pristanda să-l aresteze fără motiv pe Cațavencu, căruia îi oferă apoi, în schimbul scrisorii, funcții și chiar moșia „zăvoiul”, conturează corespondența și oprește depeșele care nu-i conveneau. Această postură a sa de a dispune de tot după bunul plac este magistral caracterizat de Pristanda : „moșia moșie, funcția funcție, coana Joița, coana Joița”, opinie care pune în evidență și imoralitatea personajului.

Știe să-l facă servil pe Pristanda căruia îi acceptă micile „găinării” cum ar fi cea cu steagurile : „decât că tu nu ești băiat prost, o mai cârpești de ici, de colo; dacă nu curge, pică...Las' că știm noi !” Oscilează între dorința de ascensiune politică și sentimentală față de Zoe și, dovedind luciditate dar și la insistențele acesteia, acceptă menținerea candidaturii lui Cațavencu. De fapt el stăpânește o

adevărată artă a disimulării : față de Trahanache se preface că nu știe nimic de scrisoare, față de Farfuridii și Brânzovenescu pozează în victimă , iar față de Cațavencu devine chiar violent, pentru a-l impresiona, schimbându-și apoi atitudinea.

Deși autorul îi reliefează defectele și viciile, acestea sunt general umane și personajul este privit cu oarecare îngăduință, neîncadrându-l în tagma politicianilor demagogi și incuți.

Zoe Trahanache

Zoe Trahanache, soția venerabilului domn Zaharia Trahanache, reprezintă în piesă tipul adulterinei, femeia voluntară și autoritară, unicul personaj feminin al piesei și figura feminină cea mai distinsă din dramaturgia lui Caragiale. Deși nu este membră a partidului din care soțul și amantul ei fac parte, ea conduce totul din umbră datorită influenței ei asupra acestora și, de aceea, pentru Farfuridii partidul înseamnă în primul rând „madam Trahanache” și apoi ceilalți.

Ea este frivolă și își înșeală soțul, iar în momentul descoperirii adulterului luptă din răspuțeri ca să-și salveze reputația, deși mai presus de aceasta este poziția socială pe care o deține. În atingerea scopului propus este energică, hotărâtă și apelează la toate mijloacele pentru a-l convinge pe Tipătescu să-l sprijine pe Nae Cațavencu : se alarmează, plânge, leșină, amenință, tece de la o stare la alta dezinvoltura unei actrițe, pentru ca în final, să ajungă la concluzia : „În sfârșit cine luptă cu Cațavencu luptă cu mine...”.

În dârzenia, dar mai ales în disperarea ei, Zoe hotărăște : „Eu te aleg, eu și cu bărbatul meu, considerăm că, dacă va fi nevoie vom lupta contra oricui !... vom lupta contra guvernului.”. Când este stăpână pe situație vrea să-i dovedească lui Cațavencu că este o femeie bună, iertătoare, tolerantă, dar îi cere în schimb să conducă manifestația publicată în cinstea alesului, neuitând să-i amintească, nu fără ironie, faptul că „asta nu-i din urmă cameră”.

De aceea este caracterizată ca fiind „un înger”, pe când, din punctul de vedere al altor personaje doar „o damă bine”, expresie insinuantă și echivocă având în vedere comportarea ei.

Ghiță Pristanda

Ghiță Pristanda, polițaiul orașului, este tipul servitorului, al omului slugarnic. Replica lui „curat”, devenită un tic verbal, reliefează această trăsătură dominantă a caracterului său – servilismul – și este totodată o sursă a comicului de limbaj.

Servilismul său este unul umil, dar Pristanda urmărește prin acest mod de comportare niște avantaje, conducându-se după principiul enunțat de soția sa : „pupă-l în bot și pupă-i tot că sătulul nu crede la ăl flămând.”. El este, după cum recunoaște, unealta docilă a celor trei – Tipătescu, Zoe și Zaharia – „omul nostru”, cum spune prefectul : „Al dumneavoastră coane Fănică și al coanei

Joițica și al lui conu Zaharia...". Pristanda ascultă și execută orbește ordinele stăpânilor, ajungând până la încălcarea legii atunci când îl arestează și când îl terorizează pe Cațavencu, în ciuda protestelor acestuia, sau atunci când obține venituri ilicite din afacerea cu steagurile. Șefii săi trec cu vederea aceste nereguli atâta timp cât le servește interesele și le este supus.

În Zoe recunoaște o adevărată stăpână dar să le intre în grații și celorlalți. De ceea, el este gata să suporte orice consecință, atunci când îl trimite nejustificat pe Tipătescu la telegraf : „Am mințit...Știu că o să mă ocărăscă, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe pereți, dar lasă să mă ocărăscă, să mă bată...”.

Lipsa de cultură a lui Pristanda este evidentă, căci el stâlcește neologismele al căror sens nu-l înțelege sau folosește în exprimare cuvinte și expresii populare ori regionale. Polițaiul nu este un ingenuu, asemenea Cetățeanului turmentat, dar nici o canalie ca Nae Cațavencu, ci doar un șmecher care știe să profite de bunăvoința interesată a stăpânilor, să le speculeze slăbiciunile și situațiile delicate în care se află. După cum el însuși declară, este „scrofulos la datorie”, dar el transformă datoria în acțiuni menite să-i aducă anumite profituri. În ciuda servilismului afișat față de stăpânii săi prin modul de a acționa, Pristanda e capabil să-i trădeze, dacă s-ar întâmpla ca Nae Cațavencu să fie ales. De aceea se poartă slugarnic față de acesta, îi declară că-i citește gazeta ca pe „Evanghelie” și gândește admirativ : „Strașnic prefect ar fi acesta.”. Este profitor pentru că știe să tragă unele foloase din acțiunile pe care le întreprinde, având tact și consimțământul stăpânilor.

Acest permanent du-te – vino, aceasta permanentă agitație de colo până acolo, uneori cu folos, alteori fără, este sugerată și de numele personajului care denumește un dans popular.

Ce este interesant de sesizat la acest personaj este tocmai raportul dintre el și prefectul Tipătescu, pus în evidență încă din prima scenă a comediei. Acesta este de subordonare, determinat, în primul rând de diferențele de statut social și manifestându-se prin atitudine, mod de adresare și limbajul folosit. Atitudinea lui Pristanda este de supunere oarbă, necondiționată. Tipătescu i se adresează cu un ton hotărât apelând la un limbaj familiar, „Ghiță”, deși dialogul pe care-l poartă este unul formal, pe când limbajul slugarnic al lui Ghiță alcătuit din expresii ca : „curat”, „să trăiți coane Fănică”, „sărut mâna” se încadrează într-un dialog formal care abundă în expresii populare, iar vorbirea indirectă se îmbină cu cea indirectă în cadrul unor divagații, specifice expunerii orale.

Zaharia Trahanache

Zaharia Trahanache, nenea Zaharia, este tipul încornoratului dar și al ticăitului (după trăsătura dominantă). El este un încornorat simpatic, deoarece

refuză să creadă - din convingere, sau din „enteres” și diplomație – în autenticitatea scrisorii de amor și în adulterul soției.

După cum precizează autorul, Trahanache este „prezidentul Comitetul permanent, Comitetul electoral, Comitetul școlar, Comitetul agricol și al altor comitete și comiții”, el fiind unul dintre stâlpii locali ai partidului aflat la putere, alături de Farfuridii și Brânzovenescu, așa cum el însuși pretinde.

Trăsătura dominantă este „ticăiala” (încetineala) ilustrată în atât de remarcabila formulă rostită și în rarele momente de enervare „Aveți puținică răbdare !”, cât și de la numele Trahanache, provenit de la „trahana” - o cocă moale, și Zaharia care ne duce cu gândul la zahariseală, sugerând vertusitatea.

„Venerabilul” este calm, liniștit, imperturbabil, cu o gândire plată și cu un temperament formal, dar este viclean, de o viclenie rudimentară și în același timp periculoasă pentru că știe să disimuleze și să manevreze cu abilitate intrigi politice. Astfel, când el și ai săi sunt șantajați nu se agită, ci, abil, răspunde cu un contrașantaj descoperind o poliță falsificată de Cațavencu. Cu aceeași abilitate politică îi combate și pe Farfuridi și pe Brânzovenescu care îl bănuiesc pe prefect de trădare și care ajung apoi să creadă despre Trahanache : „E tare...tare de tot...solid bărbat” Recunoaște imoralitatea și corupția la nivelul societății „o societate fără moral și fără prințip”, dar politica, înșelăciunea și fraudă falsificând listele de alegători și pronunțându-i lui Dandanache umanitate în alegeri. El nu admite însă imoralitatea în sânul familiei și de aceea nu crede în autenticitatea scrisorii pe care o consideră o „plastografie”. Credulitatea lui poate fi pusă pe seama unei convingeri ferme sau poate fi considerată un act de diplomație, prin care vrea să păstreze onoarea familiei și să nu-și strice relațiile cu prefectul.

De fapt, principiul lui politic este de a respecta ordinea celor de la Centru : „noi votăm candidatul pe care-l pune partidul întreg, pentru ca de la partidul întreg atârnă binele țării și de binele țării atârnă binele nostru”. Motivul acestei atitudini este, bineînțeles, „binele nostru”, prin care noi, cititorii, trebuie să înțelegem binele personal al „venerabilului” și al celor asemenea lui. Este neinstruit, căci stâlcește neologismele, se exprimă confuz, fiind prezente deopotrivă truismul, tautologia și politica se rezumă la spusele fiului său, care exprimă, în fond, tot o platitudine : „unde nu e moral, acolo e corupție, și o societate fără prințipuri, va să zică că nu le are”.

Iordache Brânzovenescu

Iordache Brânzovenescu formează, împreună cu Farfuridi un cuplu comic atât prin comportare, cât și prin numele lor cu rezonanțe culinare.

Și el este avocat și membru al aceluiași partid și se teme de trădare, fiind la fel, de incult, de stupid și de laș. Astfel refuză să semneze depeșa pe motiv că : „E

tare, e prea tare !” și apoi în alternativa animatului, trăiește teama de a li se cunoaște slova la telegraf, suportând consecințe nedorite.

Spre deosebire de Farfuridi este mai timid, mai domol, mai calm și încearcă să-i tempereze acestuia excesele de zel : „Tache, Tache, fii cuminte !”.

Cetățeanul turmentat

Cetățeanul turmentat este, în general, tipul cetățeanului comun și al celui naiv și sincer, în special. Are un rol important în desfășurarea acțiunii, deoarece el este acela care găsește scrisoarea, o pierde și o regăsește.

Deși are drept de vot și este „negustor și apropitor”, nu are aspirații și pretenții politice și nici o anumită opțiune, ci reprezintă marea masă de alegători dezorientați și amețiți (turmentați) de propaganda electorală. De aceea ticul verbal al acestuia este : „Eu cu cine votez ?”. Are haz și îi tratează cu indiferență pe toți cei cu care vine în contact, fiind uneori chiar ironic. De aceea la un moment dat, el răspunde cu deosebită sinceritate, la îndemnul lui Tipătescu de a vota pe cine pofteste : Eu nu poftesc pe nimeni, dacă e vorba de poftă.”. Deseori s-a pus întrebarea dacă Cetățeanul turmentat este vicios sau nu, cinstit sau nu, sincer sau prefăcut, dar dincolo de aceste simple speculații, el este cel care aduce, într-o lume sfâșiată de pasiuni și interese politice, o notă de umanitate, de naivitate și de sinceritate.

Nae Cațavencu

Nae Cațavencu este tipul demagogului ambițios. El este avocat, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaților”, prezident fondator al Societății Enciclopedice Cooperative „Aurora Economica Română” și șef al „Grupului independent”.

Cațavencu este îngâmfat și își urmărește realizarea intereselor personale indiferent prin ce mijloace o face, conform principiului „Scopul scuză mijloacele”, pe care i-l atribuie „nemuritorului Gambeta” sau, altfel spus, conform altui principiu de drept : „fiecare cu al său, fiecare cu treburile sale”. De aceea nu se dă înapoi de la șantaj și declară deschis scopul (deputația), considerându-se îndreptățit s-o obțină, așa cum însuși remarcă, într-un limbaj ambiguu care stârnește umorul involuntar : „vreau ceea ce merit în orașul ăsta de gogomani, unde sunt dintâi...între fruntașii politici. Vreau mandatul de deputat...”.

Profesiile de avocat și gazetar îi favorizează demagogia și de aceea, în fraze lungi, sforăitoarea, ca un actor desăvârșit, se adresează auditorului pe care încearcă să-l impresioneze plângând, apoi stăpânindu-se, apoi hohotind și rostind într-un limbaj patriotic vorbe mari gândindu-se la „țărișoara mea”, la

„România mea”, la „fericirea ei”, la „progresul ei”. Un asemenea limbaj pretențios, alteori sentențios folosește în orice împrejurare, fie că e vorba de discursul electoral sau de alocuțiunea din final, fie că se adresează unor personaje ca Tipătescu sau Pristanda și, de aceea, prefectul îl și avertizează : „Ei să lăsăm frazele...astea sunt bune pentru gură-cască.”

De fiecare dată este ipocrit, teatral, sentimental, plin de sine și dovedește un tupeu ieșit din comun. Cât timp este stăpân pe situație este inflexibil, orgolios, agresiv, refuzând orice propunere a lui Tipătescu și încercând să-și impună pretențiile. Când situația se schimbă și devine nefavorabilă, devine umil, neputincios și acceptă fără împotrivire condițiile puse de Zoe. Discursurile sale sunt mostre de incapacitate intelectuală. El citează fără discernământ și în necunoștință de cauză sau stâlcind cuvintele „oneste libere”, folosește construcții lipsite de sens „e sublimă, dar lipsește cu desăvârșire”, „capitaliștii” (pentru locuitorii capitalei) ori de-a dreptul stupide „lupte seculare care au durat treizeci de ani”. Limbajul său lătrător este sugerat chiar de autor prin intermediul unor indicații scenice și de numele purtat care ne duce cu gândul la verbul „a câțâi” cu sens de „a flecării”.

Tache Farfuridi

Tot un tip demagog este și Tache Farfuridi dar neînzeștrăat cu altitudinea și cu șiretenia celui dinainte, fiind de fapt imaginea prostului fudul, a prostiei solemne. Este și el avocat, ca și Cașavencu, și membru al comitetelor și comișiiilor din care face parte și Trahanache.

Trăsăturile sale fundamentale sunt îngâmfarea, prostia și lașitatea. El este membrul partidului aflat la putere și candidat al acestuia la apropiatele alegeri parlamentare. Pune pasiune în activitatea politică și e zelos în apărarea partidului, deoarece acesta înseamnă „madam Trahanache, nenea Zaharia, noi și ai noștri”. Farfuridi simte manevrele de culise, dar esența îi scapă și e nemulțumit că nu este implicat în acest joc. Totodată el acceptă chiar trădarea dacă interesele partidului o cer. Este ridicol prin lașitate, mai ales că face caz de curajul său, hotărând în final să trimită la „Centru” telegrama pe care s-o iscălească anonim : „Trebuie să ai curaj, ca mine ! Trebuie s-o iscălești : o dăm anonimă !”.

Discursul pe care îl ține este o mostră de vorbărie demagogică, dublată de incoerență și prostie fudulă. El abundă în ticuri verbale „Dați-mi voie !”, cuvinte de umplutură, propoziții și fraze neterminate, lipsă de logică, treceri bruște de la o idee la alta, ajungând la concluzii stupefiante și ridicole prin stupiditatea lor : „Din două una, ori să se revizuiască, primesc ! Dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc ! Dar atunci să se schimbe pe ici, pe colo, și anume în punctele...esențiale...”. În ciuda unei vieți aparent ordonate, care reprezintă, de fapt, o existență stereotipă, și a calmului său, se agită și devine uneori

impulsiv, violent, adoptând o atitudine de moralist intrasigent față de Nae Cațavencu, adversarul său politic.

Agamemnon Dandanache

Galeria demagogilor se îmbogățește cu Agamemnon Dandanache, prezentând, cu evidentă ironie, este însă imaginea prostului ticălos, pentru că I.L.Caragiale a întruchipat în el politicianul mai prost decât Farfuridi și mai canalie decât Cațavencu.

Vorbește peltic și sâsâit, se adresează tuturor cu „neicușorule” și „puicușorule”, și își motivează pretenția la deputație prin faptul că este „un vechi luptător” de la 1848 și continuă tradiția familiei care a fost reprezentată în toate Camerele : „și eu, în toate Camerele, cu toate partidele, ca românul imparțial”, ceea ce evidențiază oportunistul personajelor. Deși, senil, cu un avansat grad de ramolism intelectual, deoarece confundă mereu personajele, este un șantajist notoriu care obține candidatura tot cu ajutorul unei scrisori compromițătoare, ca și Cațavencu. Spre deosebire de acesta, el păstrează scrisoarea pentru a o folosi și în altă împrejurare : „la un caz, iar...pac ! la Războiul”.

Vorbirea lui Dandanache conține numeroase repetiții, cuvinte stâlcite și, în lipsa unui vocabular adecvat, apelează la limbajul interjecțional specific oamenilor primitivi. Toastul rostit la festivitate este o nefericită sinteză a tuturor greșelilor de exprimare : „În sănătatea alegătorilor...care au aprobat patriotism și mi-au acordat...asta...cum să zic de !...zi-i pe nume de !...a !...supradozele lor; eu, care familia mea de patusopt în Cameră, și eu ca românul imparțial, care va să zică...cum am zițe...în sfârșit să trăiască !”.

Acestui irezistibil comic de limbaj i se alătură și comicul de nume prin alăturarea celor două substantive, nume proprii : Agamemnon devenind în mod ridicol Agamiță (și chiar Gagamiță), și Dandanache sugerând ramolismul cu pretenție de virtute.